

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Στη θέση του ουσιαστικού: Οι αντωνυμίες

Τα λεξικά και οι γραμματικές είναι οι καλύτεροι φίλοι των τελείως αρχαρίων. Μερικές φορές όμως δεν είναι αρκετά. Θα ξεκινήσω με το ακόλουθο παράδειγμα:

- (1) Έχω έναν **αδερφό**, αλλά δεν **τον** βλέπω συχνά.
“I have a **brother**, but I don’t see **him** often.”

Για να μάθουμε τι σημαίνει η λέξη *αδερφό* πρέπει να ανατρέξουμε σε ένα λεξικό και σε μια γραμματική (βλ. ενότητα 3.4). Εκεί θα βρούμε ότι είναι ένας τύπος του ουσιαστικού με τη σημασία “brother”. Για να μάθουμε τι σημαίνει η λέξη *τον*, χρειαζόμαστε και πάλι μια γραμματική ή ένα λεξικό. Εκεί θα βρούμε ότι αντιστοιχεί στο αγγλικό *him*. Αλλά αυτό δεν είναι αρκετό: Για να βρούμε ποιο είναι το νόημά της εδώ, θα πρέπει να εξετάσουμε το συγκεκριμένο. Έτσι θα δούμε ότι το *τον* αναφέρεται στη λέξη *αδερφό*.

Λέξεις όπως οι *τον* και *him* είναι τυπικές αντωνυμίες. Πάντα χρειάζονται ένα σημείο αναφοράς έξω από αυτές ώστε να προσλάβουν το συγκεκριμένο νόημά τους. Αυτό το σημείο αναφοράς μπορεί να βρίσκεται εντός κειμένου όπως στην πρόταση 1, ή και έξω από αυτό. Το ελλείπον «εγώ» που προϋποτίθεται από τον τύπο *θα ξεκινήσω* στη δεύτερη αράδα του κεφαλαίου (η μαυρισμένη κατάληξη του πρώτου προσώπου δεν είναι τυπογραφικό λάθος) και το εκπεφρασμένο «εγώ»/“**I**” στο παράδειγμα 1 αναφέρονται σε δύο διαφορετικά πρόσωπα: το πρώτο είμαι εγώ, το δεύτερο είναι αυτό το υποθετικό πρόσωπο που παρήγαγε την πρόταση 1.

Οι αντωνυμίες χρησιμοποιούνται έναντι των ουσιαστικών, είτε διότι δεν υπάρχουν ουσιαστικά για κάποια πράγματα (ποιο ουσιαστικό μπορεί να αντικαταστήσει το «εγώ»;) είτε διότι μερικές φορές τα ουσιαστικά περισσεύουν. Φανταστείτε έναν κόσμο χωρίς αντωνυμίες. Σε αυτό τον κόσμο θα έπρεπε να επαναλαμβάνουμε μονότονα το ίδιο ουσιαστικό ξανά και ξανά: «Έχω έναν **σκύλο**. Αγαπάω τον **σκύλο** πάρα πολύ. Πάω τον **σκύλο** βόλτα κάθε μέρα...».

Ας πάμε τώρα στις νεοελληνικές αντωνυμίες και ας δούμε τα ακόλουθα παραδείγματα:

- (2a) Έχω έναν **αδερφό**, αλλά δεν **τον** βλέπω συχνά.

“I have a **brother**, but I don’t see **him** often.”

(2b) Έχω μια **αδερφή**, αλλά δεν **την** βλέπω συχνά.

“I have a **sister**, but I don’t see **her** often.”

Οι αντωνυμίες είναι λέξεις που εξαρτώνται από τα ουσιαστικά με την έννοια ότι χρειάζονται ένα ουσιαστικό σαν σημείο αναφοράς ώστε να αποκτήσουν το συγκεκριμένο νόημά τους. Από αυτή την άποψη συμπεριφέρονται όπως και οι άλλες λέξεις που εξαρτώνται από τα ουσιαστικά. Πρώτον, έχουν γένος, αριθμό και πτώση (οι τύποι *τον* και *την* στο παράδειγμα είναι στην αιτιατική ενικού του αρσενικού και στην αιτιατική ενικού του θηλυκού). Δεύτερον, πρέπει να συμφωνούν με το αντικείμενο της αναφοράς τους όπως και τα συνηθισμένα επίθετα (ο τύπος *τον* αναφέρεται σε ένα ουσιαστικό αρσενικού γένους, ενώ ο τύπος *την* σε ένα θηλυκό).

Οι νεοελληνικές αντωνυμίες συνήθως επεκτείνουν αυτό τον ρόλο τους ως λέξεις που εξαρτώνται από ουσιαστικά και καταλήγουν να γίνουν κανονικά επίθετα (αντίθετα με τα Αγγλικά, όπου υπάρχει διαφορά μεταξύ αντωνυμιών και αντωνυμικών επιθέτων όπως στα ακόλουθα παραδείγματα)

(3a) **Κάποιος** χτυπάει το κουδούνι.

“**Someone** is ringing the bell.”

(3b) **Κάποιος** γείτονας χτυπάει το κουδούνι.

“**Some** neighbour / **A** neighbour is ringing the bell.”

Στις επόμενες ενότητες θα εξετάσω βασικές ομάδες των νεοελληνικών αντωνυμιών. Μερικές φορές είναι δύσκολο να παρακολουθήσει κανείς την ορολογία, για αυτό θα προσπαθήσω να κάνω τα πράγματα απλούστερα δίνοντας ένα παράδειγμα από τις αγγλικές αντωνυμίες σε κάθε τίτλο.

6.1 Η προσωπική αντωνυμία (*I, you*)

Η προσωπική αντωνυμία σχηματίζει πρώτο, δεύτερο και τρίτο πρόσωπο διαμορφώνοντας την ακόλουθη ομάδα:

	α'	β'	γ'
ΕΝΙΚΟΣ			
ΟΝΟΜ.	εγώ	εσύ	αυτός / αυτή / αυτό

ΑΙΤ.	με εμένα	σε εσένα	τον/την /τον αυτόν/ αυτήν/ αυτό
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ			
ΟΝΟΜ.	εμείς	εσείς	αυτοί /αυτές / αυτά
ΑΙΤ.	μας εμάς	σας εσάς	τους / τις / τα αυτούς/αυτές/ αυτά

Πίνακας 6.1: Η προσωπική αντωνυμία (ονομαστική και αιτιατική).

- Αντίθετα με το τρίτο πρόσωπο, το πρώτο και το δεύτερο πρόσωπο δεν χαρακτηρίζονται ως προς το γένος. Με άλλα λόγια, οι αντωνυμίες *εγώ* και *εσύ* χρησιμοποιούνται ανεξάρτητα από το φύλο του ομιλητή.
- Κάποιοι τύποι του τρίτου προσώπου της προσωπικής αντωνυμίας προέρχεται από τη δεικτική αντωνυμία (βλ. ενότητα 6.2). Από αυτή την άποψη, στα νέα ελληνικά δεν υπάρχουν τύποι αντίστοιχοι των *he/she/it*, αλλά μάλλον κάτι σαν το *this one* (αρσενικού, θηλυκού ή ουδέτερου γένους).
- Προσέξτε τώρα τους τύπους *τον/την/το*, *τους/τις/τα*, της αιτιατικής του τρίτου προσώπου. Σας θυμίζουν κάτι; Αυτοί οι τύποι είναι ίδιοι με τους τύπους του οριστικού άρθρου στην αιτιατική. Είναι σαν κάποιος να διέγραψε το ουσιαστικό (ώστε να αποφύγει την επανάληψη) και να κράτησε το άρθρο για να επισημάνει τη σχέση της αντωνυμίας με το αντικείμενο αναφοράς.
- Όπως έχουμε πει και προηγουμένως η χρήση των προσωπικών αντωνυμιών σε θέση υποκειμένου είναι προαιρετική (βλ. Ενότητα 2.2.1).

Οι νεοελληνικές προσωπικές αντωνυμίες έχουν δύο τύπους για την αιτιατική, τον ένα μικρότερο και τον άλλο μεγαλύτερο (συγκρίνετε το *σε* με το *εσένα*). Η χρήση αυτών των τύπων δεν είναι τυχαία, αλλά εξαρτάται από τη σύνταξη:

(4a) **Σε αγαπάω** πολύ.

“I love you very much.”

(4b) Αυτό το δώρο είναι **για (ε)σένα**.

“This present is **for you**.”

Είναι, πιστεύω, σαφές ότι ο μικρότερος τύπος χρησιμοποιείται σε θέση αντικειμένου, ενώ ο μεγαλύτερος τύπος εντός προθετικής φράσης (αλλά θα μάθετε πολύ περισσότερα για αυτή τη διάκριση στο επίπεδο B1-B2).

Οι ακολουθίες φωνηέντων (είτε στο εσωτερικό λέξεων είτε στα όρια μεταξύ λέξεων) δεν είναι πάντα αποδεκτές στα Νέα Ελληνικά. Αυτός είναι και ο λόγος που το αρχικό (και άτονο) φωνήεν κάποιων προσωπικών αντωνυμιών συνήθως αποβάλλεται μετά από ένα τελικό (και τονισμένο) φωνήεν (από *σένα*).

Αντίθετα με τα Αγγλικά (και αντίστοιχα με τα Ισπανικά ή τα Γαλλικά) οι τύποι της αιτιατικής τίθενται αμέσως πριν από το ρήμα. Αλλά ποιο ακριβώς μέρος του ρήματος;

(5a) **Σε** θέλω.

“I want you.”

(5b) **Δεν σε** θέλω.

“I don’t want you.”

Οι αντωνυμίες τίθενται ακριβώς πριν από το «πραγματικό» ρήμα, δηλαδή αυτό το μέρος του ρηματικού συνόλου που φέρει γραμματικές πληροφορίες. Το αρνητικό μόριο *δεν* φέρει τέτοιου είδους πληροφορίες, για αυτό τον λόγο και η αντωνυμία τίθεται πριν από το *θέλω*.

Σημειώστε ότι η αιτιατική των προσωπικών αντωνυμιών αντικαθιστά κατά βάση οριστικές εκφράσεις. Οι αόριστες εκφράσεις δεν αντικαθίστανται από προσωπικές αντωνυμίες:

(Ia) A: Θέλεις **τον καφέ σου**; B: Ναι, **τον** θέλω.

(Ib) A: Θέλεις **καφέ**; B: Ναι, θέλω.

Αυτά που μας αρέσουν και αυτά που δεν μας αρέσουν

Στα Νέα Ελληνικά ο καφές δεν είναι κάτι που αγαπάμε ή δεν αγαπάμε, αλλά μάλλον κάτι που μας ευχαριστεί ή δεν μας ευχαριστεί. Δείτε τις ακόλουθες προτάσεις:

(IIa) Μου αρέσει **ο καφές**.

“I like coffee.”

(IIb) Μου αρέσουν **οι μπανάνες**.

“I like bananas.”

Το υποκείμενο στην πρόταση είναι ξεκάθαρα ο καφές ή οι μπανάνες (για τον λόγο αυτό είναι στην ονομαστική και για τον ίδιο λόγο το ρήμα στην πρώτη πρόταση είναι στον ενικό ενώ στη δεύτερη στον πληθυντικό).

Το πρόσωπο που έχει τις συγκεκριμένες προτιμήσεις αντιπροσωπεύεται από αυτή τη μικρή λέξη που προηγείται του ρήματος:

(IIIa) **Μου** αρέσει ο καφές.

“**I** like coffee.”

(IIIb) **Του / Της** αρέσει ο καφές.

“**He/She** likes coffee.”

Αυτές οι λέξεις ανήκουν σε μια άλλη εκδοχή των προσωπικών αντωνυμιών, για την οποία θα μάθετε περισσότερα στα επίπεδα B1-B2. Προς το παρόν πρέπει να ξέρετε αυτούς τους τύπους ώστε να εκφράζετε τις προτιμήσεις σας (κάτι που είναι πολύ βασικό στην επικοινωνία): *μου* (α' εν.) *σου* (β' εν.), *του/της/του* (γ' εν.), *μας* (α' πληθ.), *σας* (β' πληθ.), *τους* (γ' πληθ.).

Και μην ξεχνάτε: Το υποκείμενο του *αρέσει* πρέπει να συνοδεύεται από το οριστικό άρθρο (βλ. ενότητα 5.2).

6.2. Δεικτικές αντωνυμίες (*this, that*)

Τα νέα ελληνικά διαθέτουν δύο δεικτικές αντωνυμίες, μία για μικρή απόσταση (“here”) και μία για μεγάλη απόσταση (“there”): τις *αυτός* (“this”) και *εκείνος* (“that”). Και οι δύο σχηματίζονται σαν κανονικά επίθετα (προσέξτε μόνο το τελικό -ν στα *αυτόν/αυτή(ν)*).

	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΕΝΙΚΟΣ			
ΟΝΟΜ.	αυτός	αυτή	αυτό
ΑΙΤ.	αυτόν	αυτή(ν)	αυτό
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ			
ΟΝΟΜ.	αυτοί	αυτές	αυτά
ΑΙΤ.	αυτούς	αυτές	αυτά

Πίνακας 6.2: Η δεικτική αντωνυμία *αυτός* (ονομαστική και αιτιατική).

	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΕΝΙΚΟΣ			
ΟΝΟΜ.	εκείνος	εκείνη	εκείνο
ΑΙΤ.	εκείνο	εκείνη	εκείνο
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ			
ΟΝΟΜ.	εκείνοι	εκείνες	εκείνα
ΑΙΤ.	εκείνους	εκείνες	εκείνα

Πίνακας 6.3: Η δεικτική αντωνυμία εκείνος (ονομαστική και αιτιατική).

Η δεικτική αντωνυμία *αυτός* (αλλά και το *εκείνος*) χρησιμοποιούνται και σαν προσωπικές αντωνυμίες του τρίτου προσώπου, όποτε αυτό είναι απαραίτητο (σας θυμίζω και πάλι ότι σε θέση υποκειμένου η χρήση τους δεν είναι υποχρεωτική).

(6) **Αυτός** θέλει παγωτό, **εκείνος** θέλει μπίρα.

“**This one** wants ice cream, **that one** wants beer.”

Και οι δύο αντωνυμίες μπορούν επίσης να χρησιμοποιούνται σαν επίθετα, με υποχρεωτικό οριστικό άρθρο (βλ. ενότητα 5.2) και χωρίς αλλαγή στη σημασία τους:

(7a) Θέλω **αυτόν τον αναπτήρα**.

“I want **this lighter**.”

(7b) Θέλω **εκείνο τον αναπτήρα**.

“I want **that lighter**.”

(7c) Θέλω **αυτόν τον ακριβό αναπτήρα**.

“I want **this expensive lighter**.”

6.3 Οι ερωτηματικές αντωνυμίες (*who?*, *what?*)

Οι βασικές ερωτηματικές αντωνυμίες είναι τρεις: η *ποιος* (“*who*”) για πρόσωπα, η *τι* (“*what*”) για πράγματα και η *πόσος*, που αναφέρεται στην ποσότητα (βλ. πιο κάτω):

(8a) **Ποιος** θέλει παγωτό;

“**Who** wants ice cream?”

- (8b) **Τι** θέλεις;
 “**What** do you want?”

Το *ποιος* κλίνεται σαν κανονικό επίθετο (αλλά προσέξτε το τελικό -ν στον τύπο *ποιον*):

	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΕΝΙΚΟΣ			
ΟΝΟΜ.	<i>ποιος</i>	<i>ποια</i>	<i>ποιο</i>
ΑΙΤ.	<i>ποιον</i>	<i>ποια</i>	<i>ποιο</i>
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ			
ΟΝΟΜ.	<i>ποιοι</i>	<i>ποιες</i>	<i>ποια</i>
ΑΙΤ.	<i>ποιους</i>	<i>ποιες</i>	<i>ποια</i>

Πίνακας 6.4: Η ερωτηματική αντωνυμία *ποιος* (ονομαστική και αιτιατική).

Αντίθετα με την αντωνυμία *ποιος*, η *τι* είναι άκλιτη, οπότε δεν χρειαζόμαστε πίνακα.

Τόσα φωνήεντα, κι όμως κανένα τονικό σημάδι. Γιατί; Ακούστε την προφορά των τύπων της αντωνυμίας *ποιος*. Αυτό που στην πραγματικότητα ακούτε είναι μόνο μία συλλαβή (βλ. ενότητα 1.6.2). Γι’ αυτό και οι λέξεις αυτές δεν τονίζονται στη γραφή.

Όταν εστιάζουμε στην ποσότητα, χρησιμοποιούμε την αντωνυμία *πόσος*. Η αντωνυμία ακολουθεί την κλίση των επιθέτων (βλ. Πίνακα 5.7). Όσον αφορά τη σημασία της, στον ενικό αντιστοιχεί στο *how much* (Πόση ζάχαρη θέλεις; = How much sugar do you need?) και στον πληθυντικό στο *how many* (Πόσες μπανάνες θέλεις; = How many bananas do you need?).

Σε ερωτήσεις που περιλαμβάνουν πρόθεση, η πρόθεση προηγείται και η αντωνυμία ακολουθεί (αντίθετα με τα Αγγλικά):

- (IVa) **Για ποιον** είναι το δώρο;
 “**Who** is the present **for**?”

- (IVb) **Για τι** μιλάς;
 “**What** are you talking **about**?”

Ας υποθέσουμε τώρα ότι κάποιος χτυπά την πόρτα. Αυτό που θα ρωτήσω είναι **Ποιος είναι;** και όχι **Ποια είναι;** Αν μιλάω σε δέκα γυναίκες και έναν άντρα, και πάλι θα ρωτήσω **Ποιος θέλει καφέ;** και όχι **Ποια θέλει καφέ;** Προφανώς το αρσενικό (γένος) υπερισχύει στη γραμματική. Αλλά έτσι κι αλλιώς η γραμματική διαφέρει από την πραγματική ζωή.

Οι ερωτηματικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται και σαν επίθετα. Δείτε τις ακόλουθες προτάσεις:

- (9a) **Ποιο** βιβλίο προτιμάς;
 “Which book do you prefer?”
- (9b) **Τι** βιβλίο προτιμάς;
 “What sort of book do you prefer?”

Εδώ η διαφορά μεταξύ αναφοράς σε πρόσωπο (*ποιος*) και αναφοράς σε πράγμα (*τι*) έχει χαθεί. Ωστόσο υπάρχει κάποια υπολογίσιμη διαφορά σημασίας μεταξύ των δύο αντωνυμιών.

Επειδή το να κάνει κανείς ερωτήσεις είναι σημαντικό για την καθημερινή ζωή, καλό θα ήταν να έχετε υπόψη σας κάποιες βασικές ερωτηματικές λέξεις:

ποιος	“who”
τι	“what”
πότε / κάθε πότε	“when” / “how often”
πού	“where”
πώς	“how”
πόσο	“how much” / “how many”
γιατί	“why”

Πίνακας 6.5: Βασικές ερωτηματικές λέξεις.

6.4 Οι αόριστες αντωνυμίες (*someone, anyone*)

Οι βασικές αόριστες αντωνυμίες είναι η *κάποιος* (“someone”) / *κάτι* (“something”) και *κανένας* (“anyone”) / *τίποτα* (“anything”). Οι *κάποιος* και *κανένας* αναφέρονται σε πρόσωπα, ενώ οι *κάτι* και *τίποτα* σε πράγματα.

Λίγα λόγια για τη μορφή τους: Οι *κάποιος* και *κάτι* είναι σύνθετες λέξεις, που σχηματίζονται από το *κα-* (*some-*) και τα *-ποιος* ή *-τι*. Μπορείτε λοιπόν να πάτε στον πίνακα 6.4 και να σχηματίσετε την αντωνυμία *κάποιος* μόνες σας/μόνοι σας (μη ξεχάσετε τον τύπο *κάποιον*). Η αντωνυμία *κάτι* είναι άκλιτη, οπότε δεν έχετε κανένα πρόβλημα εδώ.

Η αντωνυμία *κανένας* είναι επίσης σύνθετη λέξη, που αποτελείται από το *καν-* (*any-*) συν το αόριστο άρθρο. Μπορείτε λοιπόν να πάτε στον πίνακα 5.2 και να σχηματίσετε την αντωνυμία μόνες σας/μόνοι σας (σας θυμίζω ότι δεν έχει πληθυντικό). Η αντωνυμία *τίποτα* είναι άκλιτη, άρα είναι εξίσου απλή με την αντωνυμία *κάτι*.

Το σημαντικό για αυτές τις αντωνυμίες δεν είναι η μορφή αλλά η χρήση τους. Οι αόριστες αντωνυμίες εξαρτώνται από τον τύπο της πρότασης στην οποία χρησιμοποιούνται. Οι *κάποιος* / *κάτι* χρησιμοποιούνται σε καταφατικές προτάσεις, ενώ οι *κανένας* / *τίποτα* χρησιμοποιούνται σε μη καταφατικές προτάσεις, σαν τις ερωτηματικές και τις αρνητικές προτάσεις:

(10a) Βλέπω **κάποιον** / **κάτι**.

“I see **someone** / **something**.”

(10b) Βλέπεις **κανέναν** / **τίποτα**;

“Do you see **anyone** / **anything**?”

(10c) Δεν βλέπω **κανέναν** / **τίποτα**.

“I **don't** see **anyone** / **anything**.”

Είναι πιστεύω σαφής η αναλογία με τα Αγγλικά. Η *κάποιος* είναι το αντίστοιχο της *someone*, ενώ η *κανένας* της *anyone*. Και πού είναι το ελληνικό αντίστοιχο του *no one*; Στα Νέα Ελληνικά δεν υπάρχει αντίστοιχο της αντωνυμίας *no one* (ούτε άλλες παρόμοιες λέξεις όπως το *nowhere*). Στις αρνητικές προτάσεις η αντωνυμία *κανένας* πάντα χρειάζεται μια ανεξάρτητη αρνητική λέξη (όπως το *δεν*) για να υπάρξει, άρα δεν έχει από μόνο του αρνητική σημασία όπως το αγγλικό *no one*. Για να πούμε λοιπόν “I see no one” στα Νέα Ελληνικά, θα πούμε και πάλι “I don't see anyone”.

Τι συμβαίνει όμως με ελλειπτικές προτάσεις σαν αυτή εδώ;

(V)

A: Τι θέλεις;

B: **Τίποτα**.

Το αρνητικό μόριο μπορεί να μην είναι παρόν αλλά προϋποτίθεται. Κατά συνέπεια το αόριστο *τίποτα* και πάλι ισοδυναμεί με “anything”, και όχι με “nothing”.

Οι αόριστες αντωνυμίες χρησιμοποιούνται και σαν επίθετα, χωρίς αλλαγές στη μορφή και στη σημασία τους. Και εδώ όμως η χρήση τους εξαρτάται από τον προτασικό τύπο:

(11a) Περιμένω **κάποιον**. / Περιμένω **κάποιον** πελάτη.

“I am waiting for **someone**.” / “I am waiting for **a** customer.”

(11b) Περιμένεις **κανέναν**; / Περιμένεις **κανέναν** πελάτη;

“Are you waiting for **someone**?” / “Are you waiting for **any** customer?”

(11c) **Δεν** περιμένω **κανέναν**. / **Δεν** περιμένω **κανέναν** πελάτη.

“I am **not** waiting for **anyone**.” / “I am **not** waiting for **any** customer.”

Κάποιος / κανένας και ένας

Τα αόριστα επίθετα μοιράζονται τον ίδιο χώρο με το αόριστο άρθρο. Το θέμα έχει αρκετές παραμέτρους, οπότε θα περιοριστώ σε κάποιες βασικές παρατηρήσεις:

- Σε ερωτηματικές και αρνητικές προτάσεις, το *κανένας* δεν μπορεί να αντικατασταθεί από το *ένας*. Στην πρόταση *Δεν περιμένω έναν πελάτη αλλά δύο*, δεν έχουμε αόριστο άρθρο αλλά μάλλον αριθμητικό αφού το νόημα της πρότασης είναι “I am not waiting for **one** customer but two”.
- Σε καταφατικές προτάσεις τα αόριστα *ένας* και *κάποιος* μπορούν καταρχήν να υποκαταστήσουν το ένα το άλλο όπως εδώ: *Περιμένω έναν πελάτη / Περιμένω κάποιον πελάτη*.

Στον ακόλουθο πίνακα θα βρείτε βασικές αόριστες λέξεις:

κάποιος	“someone”	κανένας	“anyone”
κάτι	“something”	τίποτα	“anything”
κάπου	“somewhere”	πουθενά	“anywhere”
κάποτε	“some time”	ποτέ	“ever”
κάπως	“somehow”, “some way”		
		καθόλου	“any” (quantity)

Πίνακας 6.6: Βασικές αόριστες λέξεις.

6.5 Οι αναφορικές αντωνυμίες (*who, which, where*)

Οι αναφορικές αντωνυμίες έχουν τα καλά τους και τα κακά τους για τους τελείως αρχάριους. Ας αρχίσουμε εδώ με τα κακά. Δείτε τις ακόλουθες προτάσεις:

(12a) **Ποιος** μένει με τον Πέτρο;

“**Who** lives with Peter?”

(12b) Αυτός είναι ο φοιτητής **που** μένει με τον Πέτρο.

“This is the student **who** lives with Peter.”

Οι αναφορικές αντωνυμίες στα Νέα Ελληνικά διαφοροποιούνται από τις ερωτηματικές αντωνυμίες (ενώ στα Αγγλικά ταυτίζονται). Άρα δεν μπορείτε να χρησιμοποιήσετε εδώ τις λέξεις από την ενότητα 6.3. Στα Νέα Ελληνικά υπάρχουν πολλές αναφορικές αντωνυμίες, αλλά (εδώ αρχίζουν τα καλά) για το επίπεδα A1-A2 χρειάζεται να ξέρετε μόνο μία: την *που*.

Η *που* είναι μια αναφορική αντωνυμία γενικής χρήσης (αντιστοιχεί στα *who, that, which, where*) που χρησιμοποιείται υποχρεωτικά σε κάθε αναφορική πρόταση (αντίθετα με τα Αγγλικά):

(13) Να ο χάρτης **που** θέλω.

“Here is the map (-) / **that / which** I want.”.

Να συνεχίσουμε με τα καλά: Η *που* δεν κλίνεται, οπότε παραμένει ίδια ανεξάρτητα από το γένος (14a), τον αριθμό (14b) ή την πτώση (14c) και ανεξάρτητα από τον συντακτικό της ρόλο μέσα στην αναφορική πρόταση (14d):

(14a) Να **ο χάρτης που** θέλω. / Να **η ομπρέλα που** θέλω.

“Here is the map I want.” / “Here is the umbrella I want.”

(14b) Να **ο χάρτης που** θέλω. / Να **οι χάρτες που** θέλω.

“Here is the map I want.” / “Here are the maps I want.”

(14c) Να **ο χάρτης που** θέλω. / Θέλω **τον χάρτη που** έχεις.

“Here is the map I want.” / “I want the map you have.”

(14d) Θέλω τον χάρτη **που** (ΑΝΤΙΚ.) έχεις.

/ Θέλω τον χάρτη **που** (ΥΠΟΚ.) είναι στο τραπέζι.

“I want the map you have”.

/ “I want the map which is on the table.”

Σημειώστε ότι όταν η *που* ισοδυναμεί με το *where* μπορεί να αντικατασταθεί από το αναφορικό επίρρημα *όπου*.

(15) Να το σπίτι **που** / **όπου** μένω.

“Here is the house **where** I live.”

Το ερωτηματικό *πού* φέρει τονικό σημάδι ώστε να διαφοροποιείται από το αναφορικό *που*.

6.6 Πού είναι οι κτητικές αντωνυμίες; (*my, your*)

Αντίθετα με τις αντωνυμίες που εξετάσαμε στις ενότητες 6.1-6.5, οι κτητικές αντωνυμίες δεν εμφανίζονται στα αριστερά του ουσιαστικού-κεφαλή, αλλά στα δεξιά του:

(16) το σπίτι **μου**

“my house”

Δεδομένου ότι οι λέξεις που τίθενται μετά το ουσιαστικό διαφέρουν σημαντικά από τις λέξεις που προηγούνται, οι κτητικές αντωνυμίες εξετάζονται στο κεφάλαιο 10, μαζί με παρόμοιες δομές. Παρ’ όλα αυτά μπορείτε να πάτε στην ενότητα 10.2.3 και να δείτε αυτές τις αντωνυμίες από τώρα.

Πες το ευγενικά

Ας υποθέσουμε το ακόλουθο σενάριο. Περιμένετε το λεωφορείο. Κάποια/Κάποιος που στέκεται πλάι σας κουβαλάει μερικά πολύ βαριά βιβλία και παράλληλα προσπαθεί να βρει το εισιτήριό της/του. Αν θέλατε να βοηθήσετε θα λέγατε στα Αγγλικά *Do you need help?* ή κάτι παρόμοιο.

Στα Νέα Ελληνικά η διατύπωσή σας εξαρτάται από το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεστε. Εάν αυτό το πρόσωπο είναι γνωστό (μια φίλη/έναν φίλο ή ο παππούς σας) ή οποιοδήποτε άγνωστο άτομο της ηλικίας σας, θα λέγατε το εξής:

(VI) **Θέλεις βοήθεια;**

Αν όμως αυτό το πρόσωπο είναι κάποιο άγνωστο ηλικιωμένο άτομο, ή ένα άτομο «κύρους» (όπως η καθηγήτρια/ο καθηγητής σας) τότε θα λέγατε το εξής:

(VII) **Θέλετε** βοήθεια;

Σε αυτό το συγκεκριμένο το *θέλετε* δεν χρησιμοποιείται με αξία πληθυντικού. Χρησιμοποιείται σαν ενικός, για να δείξει σεβασμό. Άρα, εκτός από τη συνήθη χρήση του, το δεύτερο πληθυντικό (*εσείς*) μπορεί να χρησιμοποιηθεί αντί του δεύτερου ενικού (*εσύ*) στην έκφραση ευγένειας. Από αυτή την άποψη τα Νέα Ελληνικά ακολουθούν την ίδια δομή ευγένειας με τα Γαλλικά και διαφοροποιούνται από τα Γερμανικά ή τα Ισπανικά (αυτές οι δύο γλώσσες χρησιμοποιούν το τρίτο πρόσωπο για την έκφραση ευγένειας).

Όπως και αλλού, όσα λέγονται εδώ λέγονται μόνο και μόνο για να σας βοηθήσουν να αναπτύξετε μια αίσθηση για την παράμετρο της ευγένειας και να σας βοηθήσουν να αποφύγετε παρανοήσεις στην καθημερινή ζωή (αν κάποιος σας μιλήσει χρησιμοποιώντας το *εσείς*, μην ψάχνετε να δείτε σε ποιον άλλον μιλάει. Ίσως απλώς προσπαθεί να είναι ευγενικός). Είναι προφανές ότι τώρα αρχίζετε να μιλάτε τη γλώσσα και κανένας δεν περιμένει να παίζετε στα δάχτυλα τους τύπους της ευγένειας. Πάψτε να ανησυχείτε λοιπόν και λάβετε υπόψη σας τα ακόλουθα:

- Η χρήση του τύπου *εσείς* είναι μόνο ένα από τα μέσα για την έκφραση της ευγένειας. Η ευγένεια ξεκινά από το θέμα της συνομιλίας (για παράδειγμα, δεν συζητάμε τα προσωπικά μας με την καθηγήτρια/τον καθηγητή μας) και μεμονωμένες λέξεις όπως *κύριος* (“Sir”, “Mr”) για τους άντρες και *κυρία* *men* and *κυρία* (“Madam”, “Ms”) για τις γυναίκες. Αλλά μπορεί να δηλώνεται ακόμα και με εκφράσεις του προσώπου και με τη γλώσσα του σώματος.
- Ο χώρος της έκφρασης ευγένειας δεν είναι σαφώς οριοθετημένος. Σε πολλές περιπτώσεις πρέπει να διαλέξει κανείς αν θα εκφραστεί με τους τύπους της ευγένειας ή θα ακολουθήσει ένα πιο οικείο και φιλικό ύφος. Μερικές φορές μάλιστα η επιλογή δεν είναι τόσο απλή.
- Σύμφωνα με τα δεδομένα της νεοελληνικής κουλτούρας, οι άνθρωποι συνήθως αρχίζουν με τους τύπους της ευγένειας, αλλά πολύ γρήγορα μεταπηδούν στο ύφος της οικειότητας. Συνήθως το πρόσωπο «κύρους» είναι αυτό που το προτείνει. Το να χρησιμοποιήσει κανείς τους τύπους της ευγένειας στην αρχή είναι απόλυτα αποδεκτό. Το να επιμένει όμως σε αυτούς μπορεί να σημαίνει ότι δεν θέλει να αναπτύξει οικειότητα, κάτι το οποίο δεν είναι και τόσο αποδεκτό τελικά.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι αντωνυμίες αποτελούν μια ειδική περίπτωση λέξεων που εξαρτώνται από ουσιαστικά, εφόσον αντλούν την ερμηνεία τους από ένα ουσιαστικό-αντικείμενο αναφοράς. Από αυτή την άποψη λειτουργούν όπως τα επίθετα και άλλες λέξεις που

εξαρτώνται από τα ουσιαστικά όσον αφορά τη συμφωνία. Στο κεφάλαιο 6 παρουσιάζονται βασικές ομάδες νεοελληνικών αντωνυμιών. Η εξέταση των αντωνυμιών εστιάζει λιγότερο στη μορφή (οι περισσότερες αντωνυμίες κλίνονται σαν τυπικά επίθετα) και περισσότερο στη χρήση και στις αλλαγές στη σημασία των αντωνυμιών όταν χρησιμοποιούνται σαν επίθετα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

αντωνυμίες (προσωπικές, δεικτικές, ερωτηματικές, αόριστες, αναφορικές), σημείο/αντικείμενο αναφοράς, προτασικός τύπος (καταφατικός, ερωτηματικός, αρνητικός)